

UDK 821.163.4.09-2

Pregledni rad

**Vanda BABIĆ (Zadar)**

Sveučilište u Zadru

[vanda.babic@zd.t-com.hr](mailto:vanda.babic@zd.t-com.hr)

## LIKOVİ BOKELJA U DRŽIĆEVIM KOMEDIJAMA

Sasvim pouzdano danas možemo tvrditi da u krugu europskih humanista, Kotorani s kraja 15. i početka 16. stoljeća imaju posebno mjesto. Starija bokokotorska književnost naslanja se na dubrovačku, a ovom temom autorica posebno ističe ulogu Bokelja u Držićevim komedijama. Osim što poznate genealogije kažu da su Držići bili podrijetlom plemeniti i iz Kotora, izbor Kotorana kao likova u Držićevim komedijama nikako nije slučajaj i baš oni u svakoj komediji zasebno zauzimaju pomno birano mjesto.

U četiri Držićeve komedije nalazimo likove Bokelja, odnosno u tri je to isključivo Tripčeta iz Kotora (*Dundo Maroje*), Tripče de Utolče (*Mande*), Kotoranin Tripe (*Arkulin*) te Pasimaha (Kotoranin) u *Skupu*, koji jedini nema prepoznatljivo kotorsko ime, Tripo, koje je i danas vrlo često u Boki Kotorskoj.

Osim što su Kotorani u Držićevim komedijama bili redovito komična lica, u svakoj komediji imaju dramaturšku funkciju i svaki Kotoranin je poslužio Držiću u njegovoj nakani prikazivanja tadašnje političke i društvene situacije i ljudi nahvao i nazbilj.

Ključne riječi: *Držić, komedije, Kotorani, dramaturška funkcija, ljudi „nahvao“ i „nazbilj“*

Sasvim pouzdano danas možemo tvrditi da u krugu europskih humanista Kotorani s kraja 15. i početka 16. stoljeća imaju posebno mjesto<sup>1</sup>. Teško je vjerovati da Marin Držić nije poznao djela ili čuo za bokokotorske pjesnike Vinka i Dominika Buću, Tripa Bizantija, a posebno Jurja Bizantija, Ludovika

---

<sup>1</sup> Vidi antologije o književnosti Boke kao i povijesti hrvatske književnosti S. P. Novaka. Vidi i antologije o bokokotorskoj književnosti M. Miloševića i V. Babić.

Paskalića ili Ivana Bonu Bolirisa koji je sredinom 16. stoljeća prvi opisao grad Kotor<sup>2</sup>.

S. P. Novak bi rekao kako „kult ljepote i harmonije ta generacija Kotorana uzdiže na najviše razine i čini da glas o njihovu gradu dopre daleko od Sutorine.<sup>3</sup> Ti će pisci uz to pratiti književne događaje na čitavoj hrvatskoj obali Jadrana, a svojim bilingvizmom ulaze u obzor talijanskih i hrvatskih čitatelja.“ (Novak:1993:316). Ako bismo od njih i izdvojili jednog pjesnika onda bi to bio Ludovik Paskalić i to zato jer mu je Lodovico Dolce u godini njegove smrti (1551) tiskao latinske *Carmine*, i to četiri knjige njegovih pjesama. Pretpostaviti je da je Držić bio dobro upućen u tadašnje bokokotorsko pjesničko stvaranje, a da je tomu tako govori podatak da je isti taj Venecijanac Lodovico Dolce, pisac kojemu je u Dubrovniku Marin Držić preveo *Ecubu*.

Ne možemo zaobići ni podatak da su Držićevi preci, inače od davnine plemići, prešli, čini se, u Dubrovnik iz Kotora, sredinom 12. stoljeća (Čale:1979:7) te su do 14. stoljeća zauzimali važne položaje i bilježe se kao ugledna vlasteoska obitelj iz čijih su se redova regrutirali brojni članovi državne uprave.<sup>4</sup> F. Švelec navodi kako podatak da su Držići izgubili plemstvo jer su se oglašili o naredbu vlasti koje su za kuge 1348. zabranile napuštanje grada nije točan (Švelec:1968:51), već su arhivska istraživanja pokazala da je pučansku stranu Držića osnovao izvanbračni sin vlastelina Maroja Držića – Živko u 14. stoljeću, a legendu o gubitku plemstva izmislili su kako bi prikriili istinu. Obje genealogije kažu da su Držići bili podrijetlom plemeniti i iz Kotora. (Ravlić:1963:484)

<sup>2</sup> Djelo je nastalo između 1538. i 1551. pod nazivom *Descriptio Ascrivensis urbis* (Opis grada Kotora).

<sup>3</sup> TRG I CRKVA SV. TRIPUNA – Ivan Bona Boliris, *Opis grada Kotora* (prijevod Nikola Šop):

*Podalje otud trg širok se pruža, a okolo vidiš svodove gorde, tu prvi redom i golem se koči veličanstveni hram a posvećen Tripunu friškom. S desne strane je trijem podbočen stupovljem svojim mramornim, kuda se često šetaju sipljivi starci ili se sastaju oci, pa zbore o stvarima javnim ili na visokim sudačkim stolicam sjede i pravdu dijele jednodušno puku, u čemu još tragova ima drevne one slobode, jer silniku ne bješe nikad podložen ovaj grad...*

*Takav izgled je hrama čije se pročelje grčkim načinom građeno blista, al' odmah lijevo i desno četverokutni boče se tornji što vršcima svojim, piramidama slični, dodiruju vrhove neba, zvonjavom zvonkom odjekujući, zahvalnim sazvučjem tebi hvale izričući silne naizmjenice, Vladaru moćni svoda nebeskog, i zovu puk na otajstvenu žrtvu. (Stara književnost Boke, Zagreb, 1993., str. 27.)*

<sup>4</sup> Uostalom, kotorsko podrijetlo Držića notirao je M. Orbini u svom glasovitom djelu *Kraljevstvo Slavena* iz 1601. godine.

Izbor Kotorana kao likova u Držićevim komedijama nikako nije slučaj i baš oni u svakoj komediji zasebno zauzimaju pomno birano mjesto.<sup>5</sup>

U četiri Držićeve komedije nalazimo likove Bokelja, odnosno u tri je to isključivo Tripčeta iz Kotora (*Dundo Maroje*), Tripče de Utolče (*Mande*), Kotoranin Tripe (*Arkulin*) te Pasimaha (Kotoranin) u *Skupu*, koji jedini nema prepoznatljivo kotorsko ime, Tripo, koje je i danas vrlo često u Boki Kotor-skoj, a vezano je i za kotorskog zaštitnika sv. Tripuna čija katedrala spada u najstarije romaničke građevine.

Između Dubrovnika i Kotora, u Držićevo vrijeme, a poglavito dva stoljeća kasnije postojali su stanoviti animoziteti, možda i zato što je Kotor kao snažno venecijansko uporište bio jedan od instrumenata venecijanske dominacije na Jadranu. To potvrđuje i poznata anegdota iz 1654. kada se zbio glasoviti peraški boj u kojem su malobrojni Peraštani pobijedili Turke te im je, nakon par dana od boja, došao sam Petar Zrinski, darovao svoj mač uzvikujući: „Evo junaka k junacima!“. Dubrovčani, povrijeđeni ponašanjem<sup>6</sup> Zrinskog nadodali su: „Ne, no lopov k lopovima“, aludirajući i na gusarske pohode peraškog brodovlja.<sup>7</sup>

Kotorani su u Držićevim komedijama bili redovito komična lica. Takvu ulogu možemo promatrati s dvije razine:

- prvo, Držić već samom izvedenicom imena Tripun u Tripče, Tripe ili Tripčeta izražava određeni prizvuk podcjenjivanja,
- drugo, Kotorani su, u pravilu, patili od kilavosti te su im se Dubrovčani radi toga rugali, primjerice u komediji *Mande*, gdje je Tripče glavni lik i sam govori Juđupki: *Ah, moja sibilije, da ne imam ne-moći-ona me krepadura mori, - bio bih žigant po misu Božiju! ...Ah, kilo, vele ti mi impačaš! S kilom je lašnje odozgor sit neg se opet uzgoru penat.*»<sup>8</sup> Kilavost je jedna od glavnih osobina glavnog lika

<sup>5</sup> Banac navodi kako je uz Držića, „Kotor dao rodonačelnike znatnom broju dubrovačkih plemićkih rodova, navlastito Sorkočevića, Đurđevića, Beneša, Buća i Pucića. ... Iz Kotora potječu i mnoge antuninske obitelji, među njima Kotruljevići, Dimitrovići i Vertanovići. Stanovit je broj kotorskih plemićkih obitelji izgubio plemstvo poslije prijelaza u Dubrovnik, među njima Bascha, Bisanti, Držić i Zizzeri.“ (I. Banac u: Stara književnost Boke, Zagreb, 1993., str. 306.)

<sup>6</sup> Zrinski je zadržao nekoliko dana dubrovačkog izaslanika što je naljutilo Dubrovčane koji su Petra smatrali gusarom koji je u južnom Jadranu vodio bitke s Turcima zbog čega je bio pozvan na odgovornost u Beč. Više o tome vidi u: Pavao Butorac, Gospa od Škrpjela, Sarajevo, 1928., str. 177 i dalje.

<sup>7</sup> Isto.

<sup>8</sup> Ovaj i svi daljnji primjeri iz komedija M. Držića u tekstu, ovdje su dati iz PSHK, knj. 6. Primjeri iz komedije *Mande* uzeti su prema SPH, knjiga VII., Djela Marina Držića, JAZU, 1930.

Tripčeta koji osim što je star i nemoćan trpi prevaru od svoje mlađahne Mande koja ga vara upravo s Dubrovčaninom.

U *Arkulinu* verbalni duel između glavnog lika i Kotoranina upravo kulminira upitnom Arkulinovom rečenicom koja u sebi nosi ponižavajuću notu: *Scijeniš li ti da sam ja Kotoranin?*, ističući kako je biti Kotoraninom nešto prljavo i nedolično. I još Arkulin dodaje Kotoraninu: *Kurvina kilava trago, još te tu vidim?* Na što će Kotoranin: *Ima bit da ti je to domaća spovidjela.*

Jasna je tu Držićeva širina koja Kotoranima daje mogućnost duhovitog odgovora no ne spašava ih od uloge da budu predmet podsmjeha.

No, postavlja se pitanje je li uloga Bokelja u Držićevim komedijama određena gore navedenim dramskim funkcijama i imaju li ti likovi i neku drugu svrhu? Jesu li njihove uloge različite u *Dundu Maroju*, *Arkulinu* i *Skupu* od Tripčeta iz *Mande*?

Osim funkcije komičnosti i izrugivanja te isticanja vječnog animoziteta dvaju gradova postoji li još neka nit koja Bokelje povezuje s Dubrovnikom, odnosno s Držićem pa tako i s njegovim komedijama? Nezaobilazna činjenica jest da je Držić crpio građu iz stvarnih životnih okolnosti te je time i bogatio tematiku svojih komedija. Kotorani su u Dubrovniku i u to vrijeme bili prisutni prodavajući svoje *lonce* i *pinjate*, pa i voće i povrće, no zabilježeni su i kao gledatelji predstava koje su se tada odigravale na otvorenim prostorima u Gradu.

U svakoj komediji u koju je Držić uveo Kotorane Tripa, Tripčeta ili Tripu, odredio im je sasvim posebnu i značajnu dramaturšku funkciju.

S jedne strane to je već navedena funkcija komičnosti i naravnosti s obzirom na to da se u to vrijeme na Kotorane gledalo upravo kako je Držić i opisao. Ali osim toga postoji i dublja konotacija bokeljskih likova koja se može iščitati u *Dundu Maroju*, posebice *Arkulinu*, sasvim suprotna od one koju vidimo u *Skupu* i *Mandi*.

### **Tripčeta - Tripe – Tripče**

Tripčeta Kotoranin javlja se već u prvom prizoru prvog čina kada mu se Bokčilo obraća a ovaj odgovara iskrivljenim talijanskim: *Che ha questo pover omo (Ke a kvesto pover omo-Što je tom jadnom čovjeku?)*. Lako je zaključio da nisu Talijani pa je uzviknuo: *Po svetoga Tripuna, vi ste našijenci!* Tu već zastajemo poznavajući neke komedije u kojima su se Dubrovčani rugali pa i zbog zazivanja sv. Tripuna. U tuđini je njihov susret srdačan, pun našijenskog duha. Tako Bokčilo dodaje: *Misser, Bog te naučio! De Ragusa? I mi smo od tuda*, dajući nam do znanja da je Kotor blizu Dubrovnika, što Tripče i kaže, na što mu Maroje srdačno uzvraća: *Susjed si naš! Susjede prikloni obraz, da*

*mi se je s tobom pozdravit. Bokčilo mudro kazuje: Svoga mi, svoga, neka ti mi svoga, nije ti bez svoga. Koliko mišera sretosmo, a nitko ne pristupi k nam neg sam našijenac, - svoj a k svojijem.*

Dakle, Kotoranin je našijenac, *svoj međ svojijemi, susjed* – dobrodošao u tuđini unatoč svim onim karakteristikama koje Kotorani nose u nekim drugim Držićevim komedijama. I ne samo da su naši Dubrovčani i Kotorani, već govore i isti jezik pa se Tripčeta veselo obraća: *Ištom se obeselim, kad čujemo koga od našeg jezika. Maroje će na to: Duša mi se vrati, misser mio! Kad te čuh govorit rekog: ovi je od našijeh.*

Držić jedan komičan susret (jer je riječ o susretu Dubrovčana i Kotoranina) pretvara u srdačan odnosno ističe psihološke i jezične razlike naših ljudi od Talijana i drugih stranaca u komediji.

Tripčeta nakon toga stoji Maroju na usluzi posebno ističući: *Gospodine, ovo sam, na vašu sam zapovijed; što mogu zapovjed mi kako bratu: ja sam zvišeran svijem Dubrovčaninom kao bratji mojoj. I ne gledaj me ovako u spelanoj dolami; po svetoga Tripuna, ja ne kuram se da sam u tuđem mjestu signor i misser, gdje me znaju, ma da sam na mom domu gospodar poctovan i svijetao, gdje sam poznan.*

Tripčeta nije siromašan i Držić nas ovdje upoznaje s osobom koja stoji nasuprot ljudima nahvao (rdav). On se ne gizda po svijetu i ne pravi se gospodinom već mu je važan čist i svijetao obraz. Time i Kotoranin Tripče ulazi u Držićevu koncepciju ljudi nahvao i ljudi nazbilj. (rdav-dobar, pravi). To dokazuje i Marojeve odgovor: *Inveni ominem nađoh čovjeka! Svete riječi, zlatom bi ih valjalo pisat. Jaoh meni da budem znao da je ta doktrina u Kotoru, u Kotor bih sina na studijo poslao, - sina koji me je ruinao, koji me je rasčinio, sina koji je zlu skulu naučio. Jaoh pet tisuć dukata.*

U odgovoru Tripčeta stoji Držićeva ironija o ljudima nahvao: *Bogme je to gore nego ponta, ta je velika nemoć. Uzmi mi dukate, uzmi mi čast i život.*

Uloga Tripčeta u komediji *Dundo Maroje*, pomno je odabrana u svojoj dramaturškoj izvedbi na potpuno drugačiji način nego u drugim komedijama gdje je Tripče obično jadan, kilav i nespretan. Ovdje je on *našjenac*, spreman pomoći *bratji* Dubrovčanima, onaj koji daje upute, savjetuje i umiruje Maroja na kraju pomažući mu da pronađe svoga zabludjela sina. Ujedno kroz njegov lik Držić progovara o ljudima nahvao svrstavajući Tripčeta u one druge, dobre, prave, ljude nazbilj.

Posebnu ulogu ima i Tripe Kotoranin u *Arkulinu* gdje se udružuje s Lopuđaninom protiv Arkulina. Čak ima i sreće prijatelja Marića koji kaže:

*Para mi, biješe ono Tripe Kotoranin, moj prijatelj, a ne stavljah se od njega. Kasnije se susreću i pozdravljaju te zajednički osvećuju Arkulinu.*

Na samom kraju, na sceni se pojavljuje Kotoranin dajući zaključak: *Sinjori, da znate, negromant i mi svi bogme se osvetismo od ovoga kurvina muža: Ančicu dasmo mu za ženu, ma s kontradotom i abasasmo njegovu superbiju... A i drugo da vam rečem: bogme mu je iz skrinje izeto lijepih dinara; a bogme t' sam i ja lijep dio imao, - tot kila i indžurije koje mi činjaše! On, prem beko od svoje žene, ne smije se ni tužit, anzi sopra di questo (dapače u vezi s tim) para mu da se je danaska rodio i da mu je kuća i imanje koje ima danaska darovano. Ja zasad neću drugo rijet; vrati' ću se na moje lopiže i ežortavam sve stare starežine da se ne namuraju da ne budu vituperijo i rug od svijeh ljudi kako i Arkulin i preporučujem se, vaš sam sluga! Ostajte zbogom i plješćite!*

To što govori Kotoranin dolazi iz usta družine koja je komediju prikazala i koja se, ističe S. P. Novak (1984:96) identificirala s Negromantom. Njegova moć igrala je u funkciji glumaca i publike. S jedne strane Arkulin, kurvin muž, kojem se svi svete, a s druge Negromant s kojim se svi drže. Novak zaključuje (1984:96) kako se u maskama Arkulina i Negromanta, za osviještene oči, igrala predstava kažnjavanja i podmetnutog tijela, igra proizvodnje boli i patnje, igra pisca i rukopisa vlasti. Tu počinje odnošaj svijeta komedije i dubrovačkog društva toga doma s Držićevim tadašnjim prikrivenim željama za razotkrivanjem nemoćne, lažne, fengane vlasti. Arkulin je samo jedan iz galerije patnika, on je poput Tripčeta iz *Mande* stavljen u srodan sustav samo zato što je star i bolestan i ima braniti svoju čast, on je kao Skup u *Skupu*, zato što je bolestan, ima maniju i što je škrt. Svi ti likovi suprotstavljaju se teatru, suprotstavljaju se igri iz koje žele pobjeći.

Lik Tripa Kotoranina u toj Držićevoj komediji ima sasvim suprotnu ulogu od lika Tripčeta iz *Mande*. Upravo je taj Kotoranin sve ono što Tripče nije i upravo on, kao i u *Dundu Maroju* stapa se u društvo Dubrovčana s malom razlikom da se u toj komediji izbjegao pokušaj rугanja, ali u trećem prizoru sam Kotoranin spominje „pomižane kruške“ koje su podvalili Dubrovčanima pa u svom govoru ističe sve nevolje koje prate Kotoranine ne samo u nekim Držićevim komedijama već u tadašnjem životu:

*Bolje je meni nastojat kako ću lopiže prodat, neg da se mnom Dubrovčići rугaju... Dubrovčići, er kao uljezozmo jedan drugoga u ruge stavljat, njetko će i drugi pomižan ostat. Po bradu Božiju, da vrag uzme dušu onijem našijem ki pomižase kruške, da ih pomižanijeh Dubrovčićem prodaju, pak ih sami, bestije od tri bolanče, jedoše. Fortuna ih zategnu; staviše se tej kruške jesti: »Ova nije pomižana, ova nije uscana, ova nije.« Vrag da ih vazme! Daše fin svijem kruškami, da smo sad za rug Dubrovčićem i vituperijo od sve Dal-*

*macije. Ludjak jedan učini eror; a svi ga mudri ne mogu remedijat. A, uz ove tuge, još nas i naš dom i naša kuća bije. Oni vražji aer, koliko nas rađa, toliko nas kilavijeh rađa. Te vražje krepadure renjaju u nas, er sam većeokrat rekao u meni, a meni: kilo, vrag da te vazme, ako si i moje meso; i vas tedijo moj zlo' česti pridavam. Tizim na vražji Dubrovčići najveće kore. Da vrag uzme oni đavolji ajer ki nas pridrtijeh rađa, da smo za rug Dubrovčićem i vituperijo vragu njegovu ocu. Njeka me melankonija uhiti razbirajući ove stvari; po'ću malo začet uz luet....*

U toj jadikovci Kotoranina Tripa iz *Arkulina* zrcali se odnos Dubrovčana i razlozi podsmjeha i ruganja susjedima. To posebno dolazi do izražaja u komediji *Mande* ili *Tripče de Utolče*, a gotovo u svakoj gdje je lik Kotoranin spominje se uzgred (*Arkulin*) pojačavajući komičnost situacije koja godi ondašnjem dubrovačkom gledateljstvu.

Osim toga Držić je sasvim u toku usmene tradicije, pun je aluzija na šale i anegdote koje su vezane za njegov kraj a koje su i starije od njegovih komedija. F. Čale ističe da narodne umotvorine predstavljaju poseban blok, naročito važan za dramatičara koji želi apelirati na cjelokupnu svoju publiku. Gore smo čuli jednu od omiljenih anegdota o Kotoranima koju nam Tripo priča: o pomokrenim kruškama. To je rugalica, koja se još u različitim inačicama čuje u primorju: Vozili Kotorani lađom u Dubrovnik kruške na prodaju pa ih iz pakosti, pomokrili. Međutim, zateče ih oluja, putovanje se otegne, pa su ih morali sami, jednu po jednu pojesti, postavši tako *vituperijo od sve Dalmacije* (Čale:1979:721)

S jedne strane posve je drugačija uloga Kotoranina u *Dundu Maraju* i *Arkulinu*, što smo već i zaključili.

Svaka riječ jadikovke stvara pred nama sliku jednog Tripčeta iz *Mande*, kojega Držić u svojoj galeriji predstavlja kao jednog od svojih patnika.

I komedija *Mande* ili *Tripče de Utolče* došla je u krnju obliku. Nedoštaje joj prolog, prvi i dio drugog čina. Posljednji u komediji govori Tripče opraštajući se u ime Garzarije s publikom, napominjući da je on počeo pa sada eto i završava. Dakle, Tripče je nastupio prvi u komediji. No, da ne ulazimo u tu problematiku, recimo da je *Mande* podijeljena na uobičajenih pet činova, činovi u scene, samo ne do kraja dosljedno. Nastanak svih peripetija i smutnja oko Tripčeta leži u njemu samom: star je, slab i nemoćan, i još k tome opterećen nemilom tjelesnom manom – kilavošću. Ima mladu ženu koja mnogima zapinje za oko. Glavnu prepreku u svojoj sreći Tripče vidi u svojoj kili. Oslobodi li se nje, misli on, vjerojatno će se Mande smiriti. Radnja počinje u isto vrijeme: Tripče ide za lijekom, Mande za Dubrovčaninom, Lone i Krisa za Mandom.

U noveli koja se u *Mandi* opravljja nad kilavim Tripčetom, ističe S. P. Novak (1984:103) nema mnogo mjesta za toga Kotoranina. Njega se uvijek izlučuje, ponižava i prisiljava na igru koju on ne želi. Tripče se udvostručava kao i svi njegovi supatnici iz Držićevih komedija. I on se pita: *Koji je ono mladić u mojim haljinah?* Iako kilav, star i nemoćan u jednom trenutku skupi snagu odreći se svoje žene Mande i tim gestom, podcrtava S. P. Novak, još više otvara dramaturški prostor svom padu koji ga dovodi do spoznaje: *A ja sam veće neg iz pameti izišao*. Osramoćen, dokraja ponižen i vraćen u prostor svoje kuće (koja je u stvari njegov pakao) Tripče biva kažnjen i na ulici da bi ponovno prošao pakao doma. Na kraju ostaju svi zadovoljni: Mande je uzela dobra brjemenja s Dubrovčaninom i izbjegla opasnost da bude osramoćena, Krisa se izliječio od svoje velike ljubavi, Lone je našao kćer, a Kata oca, Turčin sestru. Jedino Tripče mora na silu biti zadovoljan, kile se nije oslobodio, Mande ga je prevarila, a on opet mora pokleknuti i izreći: „Znaš ka je?, ja sam zločes, ja sam mahnit, a Manda moja žena, sveta je svetica, kad vi hoćete!“ Novak je u pravu kada kaže da se sve okrenulo protiv Tripčeta samo zato što je Mande morala dobiti sve kao nagradu od autoriteta, jer je bila ljubavnica autoriteta, ona u predstavi nije tek obična preljubnica, njezina postelja je mjesto gdje autoritet (Pedant) uzima i dio Tripčetova tijela i time ga kažnjava. Samo oni iz Mandine postelje imaju razlog od svijeta, pa zato imaju i načina da uvjere cijeli grad da je Mande svetica. Čak će učiniti da njezinu svetost na sceni potvrđuje Pedant, njezin ljubavnik, kojemu, dakako svi moraju vjerovati. No, u maski Tripčeta otkrivamo Držića kojemu su u vrijeme izvođenja te komedije, oko 1555. proizvodili strah i piščevu patnju i to oni koji su iz publike poricali Držiću vlasništvo, rekao bi Novak, theatruma.

Radnja se zbiva u Kotoru i možda je baš zato Držić u tom gradu našao lik prevarena muža, a zavodnika iz Dubrovnika. Osnovni motivi, kako je poznato, potječu iz Boccaccia, samo ih je autor znatno preokrojio i podesio svojoj zamisli s više izrečenih aluzija na Kotorane i njihovu crkvu sv. Tripuna *što se jedva vidi, na lonce i pinjate* što ih Kotorani donose na prodaju u Dubrovnik, *na one dobre persone koje svakom daju, na krepadure* koje vladaju Kotorom i sl.

I na kraju, ostaje nam još jedan Kotoranin, Pasimaha, sluga Zlatoga kuma iz *Skupa*. Jedina komedija u kojoj Kotoranin nije Tripo, no ni to nije slučajno s obzirom na to da svi likovi u tom djelu ukazuju svojim imenom na neke svoje glavne karakteristike. I Skup i Zlati Kum, Munuo, Pasimaha, Drijemalo, Variva, Gruba. Za razliku od pospana i sporog Drijemala Pasimaha je borben, čovjek koji se dosta razmeće vojnim terminima, točnije to je parodija razmetanja. On je zapravo miran i dobrodušan čovjek i njegove velike riječi su svjesno lakrdijanje, da na kraju ipak doživi okršaj sa Skupom. Tučnjava sa škrcem jest završeni element u Pasimahinoj akciji gdje je akcent upravo na

komici što proizlazi iz dobroćudnog, šaljivo-borbenog nastupa Pasimahe koji još i govori kako se *takvoj vojsi kaštjeli svi pridaju*.

Ostaje nam, nakon ovog kratkog uvida u likove Bokelja u Držićevim komedijama zaključiti:

- (1) Držić je dobro poznao bokokotorsku književnu situaciju i kao književnik i kao čovjek čije podrijetlo potječe iz Boke.
- (2) Likovi Bokelja su obično komični, nazivani Tripče, Tripčeta ili Tripe prema imenu Tripun, koje je i danas često ime u Boki, osim Pasimahe koji je također komični Kotoranin. Same izvedenice od imena Tripun pokazuju piščevu nakanu da u svojim komedijama prikaže „mane“ Kotorana.
- (3) Posebno su naglašene osobine Kotorana koje su Dubrovčani izrugivali prije svega zbog poznatog animoziteta dvaju gradova i tada, ali i kasnije, unatoč činjenici koje su svjesni i Bokelji i Dubrovčani, tada i danas, da se gotovo cijela bokokotorska književnost dopreporodnog razdoblja naslanja i prati dubrovačku, kao i da su svi poznatiji bokokotorski pisci toga vremena slavili Dubrovnik.
- (4) Držić u 16. stoljeću prikazujući Bokelje (koji, pretpostavlja se, nisu izmišljeni likovi) u svojim djelima ističe protočnost koja je, unatoč (ne)vremenima postojala kao i povezanost dvaju prostora.
- (5) I na kraju, likovi Bokelja, točnije Kotorana, u svakoj komediji imaju dramaturšku funkciju i svaki Kotoranin je poslužio Držiću u njegovoj nakani prikazivanja tadašnje političke i društvene situacije i ljudi nahvao i nazbilj.

Iz današnje perspektive mogli bismo podosta iz Držićevih djela prepoznati i u sadašnjim društveno-političkim prilikama.

### Literatura

- Butorac, Pavao, 1928. *Gospa od Škrpjela*, Sarajevo
- Čale, Frano, 1979. *Tragom Držićeve poetike*
- Novak, S. Prosperov, 1984. *Planeta Držić*, Zagreb
- Novak, S. Prosperov, 1996-1999. *Povijest hrvatske književnosti*, Zagreb
- Novak, S. Prosperov, 2003. *Povijest hrvatske književnosti*, Zagreb
- *Poezija baroka*, 1976 (pr. Miloš Milošević & Gracija Brajković), Titograd
- *Proza baroka*, 1978 (pr. Miloš Milošević & Gracija Brajković), Titograd
- PSHK, 1964. knj. 6., *Marin Držić*
- Ravlić, Jakša, 1969. „Genealogije obitelji Držića“, str. 476-491, *Zbornik radova o Marinu Držiću*, Zagreb
- SPH, 1930, *Djela Marina Držića* (pr. M. Rešetar) JAZU

- Stara književnost Boke, 1993(I. Banac, S.P. Novak, B. Sbutega), Zagreb
- Švelec, Franjo, 1968. *Komični teatar Marina Držića*, MH, Zagreb
- Zbornik radova, 1969., Marin Držić, Zagreb

**Vanda BABIĆ**

## **CHARACTERS OF BOKA RESIDENTS IN DRŽIĆ'S COMEDIES**

It can be claimed with confidence today that Kotor residents from the late fifteenth and early sixteenth century have a special place in the circle of European humanists. Older literature from the Bay of Kotor relies upon Dubrovnik's literature, and through this subject, the author particularly points out the role of Boka residents in *Držić's* comedies. Besides the fact that renowned genealogies state that Držić family was a noble family originating from Kotor, the choice of Kotor residents as characters in *Držić's* comedies is never random and they occupy, in each comedy, a carefully chosen place.

We find characters of Boka residents in four *Držić's* comedies; in three of them it is exclusively Tripče from Kotor (*Dundo Maroje*), Tripče de Utoľče (*Mande*), Tripe Kotoranin (*Arkulin*), and Pasimaha (Kotoranin) in *Skup*, the only character not having a recognizable Kotor name – Tripo, which is still very common in the Bay of Kotor.

Besides the fact that Kotor residents in *Držić's* comedies were regularly comical characters, in each comedy they also have a dramaturgical function and each Kotor resident served Držić's intention to display the contemporary political and social situation of that time and people "nahvao" and "nazbilj".

Key words: *Držić, comedies, Kotor residents, dramaturgical function, people "nahvao" and "nazbilj"*